

**Umor și ironie în strigătura românească**  
**Humor and irony in the Romanian shout**

prof. dr. Gabriel Preda

*Liceul Teoretic „Sf. Maria” Galați*

**Abstract:** *Jokes are a mixture of reality, perception of everyday life and the personality of the creator or the transmitter of the witty word. The rhythmic shout in verse, specific to Romanian folklore, is the most concise of the lyrical species, due to its rhyme and satirical intention. We can place it in the epigram family, we can even call it a rural epigram, in the context of its origin and rural existence. The urban culture took over the form, bringing some innovations in terms of vocabulary and in the way it spread in various contexts. Nowadays, the signs of the rural rhythmic shouting are recognizable in the verbal manifestations of sports competitions (especially in stadiums), but also in the socio-political context. Although it has not received the same scholarly interest as other literary species, the rhythmic shout in verse has its place in our popular culture, in our literature and in society. It brings into contemporaneity, from ancient times, a philosophy of life, full of comedy and sarcasm.*

**Key-words:** *folklore, shout, humor, social, rural, urban, irony, satire*

Cercetarea folclorului rural a început târziu în spațiul românesc, iar cercetarea folclorului urban și mai târziu. Din secolul al XX-lea, decalajul față de Occident a fost – oarecum - recuperat, pe ambele coordonate. În acest context, se impune măcar amintirea preocupărilor lui Bogdan Petriceicu Hasdeu și George Coșbuc. Cercetările lui Hasdeu sunt regăsibile mai ales în *Folcloristica*, volumele I și II, editura Saeculum, București, 2008. Printre numeroasele repere folclorice, identificăm și câteva pagini dedicate strigăturilor. Reținem din această parte a studiului numai două idei, preluate de filologii din generațiile ulterioare:

- Caracterul regional al strigăturilor se manifestă la nivel fonetic și lexical, temele și motivele fiind foarte asemănătoare de la o zonă la alta.
- Ca în majoritatea actelor folclorice, creatorii și colportorii sunt predominant masculini.

De asemenea, B. P. Hasdeu evidențiază concizia și intenția comico-ironică a strigăturii. Exemplificăm prin numai două citate:

„Cine joacă și nu strigă  
Face-i-s-ar gura strâmbă! (...)” [1]

Deși glumeață, strigătura se împletește în acest caz cu amenințarea și blestemul.

„Dragu-mi-i flăcău spân,  
Că-i și tânăr și bătrân!” [2]

Țăranii au fost mereu atenți la defectele celor din jur și au speculat mai ales aspectele fizice pentru a ironiza. Lipsa părului facial era în colectivitatea rurală un motiv de batjocură și uneori marginalizare; de exemplu, cei spâni erau etichetați ca *însemnați*, fiind priviți cu suspiciune, chiar ocoliți de superstițioși (caracteristică majoritară în vechime, perpetuată în oarecare măsură până azi).

Publicat inițial în 1897, studiul „Poporul poet” aparținând lui George Coșbuc, este o contribuție cultural-științifică importantă, mai ales dacă

analizăm și conștientizăm stadiul filologiei române în secolul al XIX-lea. Cităm câteva secvențe menite a exemplifica talentul de folclorist al poetului ardelean, cercetător – printre altele – și al strigăturii.

„Cine e autorul poeziilor populare și cum se răspândesc ele? Două întrebări cari nu știu cum uneori mi se par adânci și vrednice de răspuns, iar alteori mi se par de tot ridicole și parcă anume create pentru ilustrarea zicătoarei «Un nebun aruncă o piatră în fântână și zece înțelepți nu o pot scoate». Nici prin gând nu-mi trece să lămuresc eu întrebările acestea. Vreau însă să-ți povestesc unele lucruri din viața mea, lucruri văzute și auzite, iar d-ta poate să tragi concluziuni. Cine li-e autorul? Să-ți dau un exemplu, la Năsăud, eu eram un fel de *artă poetică* ambulantă a satului. Învățam pe flăcăi strigătele ocazionale, pe cari să le chiuie la horă; învățam pe fete doine, să le cânte la șezătoare. Improvizam pe atunci foarte lesne versuri populare. Frate-meu, care nu învățase carte și era flăcău de rând cu flăcăii satului, era mijlocitorul. Odată îi făcusem unei fete cam zburdalnice, dar frumușică, următoarea epigramă:

„Cine e autorul poeziilor populare și cum se răspândesc ele? Două întrebări cari nu știu cum uneori mi se par adânci și vrednice de răspuns, iar alteori mi se par de tot ridicole și parcă anume create pentru ilustrarea zicătoarei «Un nebun aruncă o piatră în fântână și zece înțelepți nu o pot scoate». Nici prin gând nu-mi trece să lămuresc eu întrebările acestea. Vreau însă să-ți povestesc unele lucruri din viața mea, lucruri văzute și auzite, iar d-ta poate să tragi concluziuni. Cine li-e autorul? Să-ți dau un exemplu, la Năsăud, eu eram un fel de *artă poetică* ambulantă a satului. Învățam pe flăcăi strigătele ocazionale, pe cari să le chiuie la horă; învățam pe fete doine, să le cânte la șezătoare. Improvizam pe atunci foarte lesne versuri populare. Frate-meu, care nu învățase carte și era flăcău de rând cu flăcăii satului, era mijlocitorul. Odată îi făcusem unei fete cam zburdalnice, dar frumușică, următoarea epigramă:

*Tot mă mustră măicuța  
Că-mi dau la drăguț gurița.  
Las' mamă, că mă mărit  
Și-mi sărut tot om urât.*

Frate-meu a chiuie la horă „strigătura“ făcută de mine. A prins. Toți flăcăii o învățaseră și o chiuiau.” [3]

În citatul propus remarcăm pe de o parte interesul pentru creația populară, dar și faptul că poetul năsăudean nu scapă ocazia de a se distribui printre creatorii de succes. De observat și aducerea în discuție a epigramei, specie lirică apropiată de strigătură, prin intenție comico-satirică, structură și aspect. În Ardeal, strigătura e cunoscută încă sub denumirea de *țâpuritură*. Studiul lui Coșbuc este un elogiu adus folclorului, iar scriitorul exemplifică pe parcurs specia de care ne ocupăm în această lucrare. Un alt lucru interesant constatat de Coșbuc era egalitatea contribuției sexelor la cantitatea de strigături. Deși în contemporaneitate am fi tentați să mizăm pe supremația bărbaților ca emițători notorii ai glumelor, iată că George Coșbuc descoperea și afirma aici un echilibru:

„Femeile improvizează versuri mai lesne decât bărbații. Ar fi mai buni poeți decât ei, dacă nu și-ar pierde prea repede sărita și dacă n-ar fi așa de unilaterale în idei.” [4]

Dicționarul de termeni literari analizează astfel strigătura:

„Specie a liricii folclorice, foarte scurtă (uneori de numai patru sau chiar două versuri), care exprimă sentimentul utilizatorului față de momentul de viață respectiv; strigătura este expresia concentrată și poetică a unei reacții pe care cineva dintr-un grup o simte ca adecvată unei situații. Putând surveni în orice împrejurare în care se adună mai mulți săteni pentru o activitate oarecare, strigătura se distribuie de regulă în trei situații tipice: la joc (horă etc.), la nuntă și în alte împrejurări din viața satului (la șezătoare, la drum, la diferite munci care se fac în grup). Există strigături gata formulate pentru diferite asemenea situații (*Foaie*

*verde siminoc,/ Ia faceți hora la loc!*), dar pe scheletul lor oricine poate adapta sau reinventa un asemenea text rimat, care poate fi satiric sau nu, după împrejurări.” [5]

Este vizibil faptul că unele idei regăsibile în această definiție fuseseră anticipate și formulate de G. Coșbuc, de exemplu concizia și caracterul – uneori - amuzant. Despre formă deja am făcut câteva precizări, adăugăm remarcă în ceea ce privește respectarea tiparului prozodic al folclorului românesc – rima pereche și ritmul trohaic. Din punct de vedere contextual, circumstanțial, identificăm *strigătura de la joc* și *strigătura peste sat*. *Strigătura de la joc* presupunea/presupune expunerea emițătorului; gluma mai mult sau mai puțin percutantă era/este „la vedere”. În cazul *strigăturii peste sat*, atât conținutul strigăturilor, cât și tonalitatea lor erau strâns legate, determinate, de anonim. Pentru a folosi un clișeu, *la adăpostul nopții*, strigăturile își puteau intensifica agresivitatea, autorul/colportorul simțindu-se într-o aproximativă siguranță. La nivelurile de conținut și intenție, strigăturile oscilează între *umor* și *ironie*, adesea predominând ironia. Considerăm utilă reamintirea asemănărilor și diferențelor dintre cele două concepte.

„(...) trebuie să ținem seama de intențiile umoristului, (...) de starea sufletească în care auditorul sau cititorul primește însemnările sale. (...) aici se diferențiază umorul de celelalte forme ale comicului. (...) una dintre constantele umorului este bunăvoința intențiilor sau (...) spiritul de toleranță. (...) umorul, utilizând un mecanism intelectual ca mijloc de provocare a râsului, ar fi un fenomen esențialmente afectiv.” [6]

Umorului i se asociază toleranța și chiar afectivitatea, *parametri* mai greu de găsit într-o manifestare ironică. Malițiozitatea, *înșepătura* caracterizează ironia strigăturii. Ca în orice act de comunicare interpersonală, reușita strigăturii era/este dependentă de sentimentele și de starea receptorului, cum ar fi dorința de distracție, mai ales pe seama altora; de asemenea, un alt factor favorizant pentru succesul *cuvântului de spirit* este cunoașterea contextului, a subiectului vizat de satiră.

Cercetătorii strigăturii menționează adesea intenția ei moralizatoare; ne asumăm riscul de părea mizantropi și afirmăm că ironia, batjocura cu veleități de superioritate primează. Să recunoaștem că – în general – oamenii mai degrabă sunt înclinați să *împungă*, decât să moralizeze, iar bășcălia precede (și chiar înlocuiește) ajutorul. Strigăturile sunt de obârșie folclorică, populară, însă ele apar ulterior și în literatura cultă; printre cele mai cunoscute din secolul al XIX-lea sunt cele din proza lui Constantin (Costache) Negruzzi și Ion Creangă:

„Cu iaurt, cu gugoșele,  
Te făcuși vornic, mișele!” [7]

Cumva, suntem în preajma unui clișeu epic negruzgian; ca și în *Alexandru Lăpușneanul*, personajul colectiv – poporul – strigă împotriva unui vornic...Proza lui Ion Creangă atinge frecvent dimensiunea materială și materialistă a lumii, hrana și banii; exemplele selectate sunt inserții comico-lirice, strigături vizând acele aspecte:

„La plăcinte, înainte,/La război, înapoi!” [8]

„De plăcinte râde gura,/De vărzare, și mai tare“. [9]

„Logofete, brânză-n cui,  
lapte acru-n călămări,  
chui și vai prin buzunări!“ [10]

Atât prin formă, cât și prin intenția satirică, dar și autoironică, aceste rime se circumscriu descrierii strigăturii. În contextul acestei lucrări dedicate strigăturii românești, merită amintită și literatura secolului al XX-lea, cel puțin romanele rebreniene *Ion* și *Ciuleandra*; de asemenea, probabil cea mai cunoscută proză a lui Eugen Barbu, *Groapa*. Unele fragmente pomenesc ori vizează direct strigătura:

Glasurile se îneacă în norul de praf ce-i îmbrățișează pe toți... Numai arar vreunul mai țănoș începe o chiuitură, în tactul zvăpăiat al jocului, cu ochii pe dos, cu gâtul răgușit. Dar după două-trei versuri o sfârșește într-un iuit aspru, istovit. Apoi jocul urmează tăcut, din ce în ce parcă mai sălbatic. [11]

Aici, discursul narativ e oarecum ambiguu, nu rezultă prea clar dacă nu cumva *chiuitura* era reprezentată numai de interjecții.

Pe de altă parte, versurile din *Ciuleandra*, dacă ne este îngăduită o metaforă – coloana sonoră a romanului - par un colaj de strigături:

„Foaie verde siminoc,/Țineți Ciuleandra pe loc/(...)/Țineți-o, flăcăi așa,/Până n-ajunge puica (...)/Întăriți-o nițeluș,/C-ajunge acuş-acuş (...)/Mai întăriți-o de-un pas,/C-a ajuns și n-a rămas (...)/Două fire, două paie,/Luați Ciuleandra la bătaie/(...)/Tot așa, că nu mă las,/Că sunt cu puica pe-un pas (...)” [12]

Textul e reflexiv, mesajul-îndemn vorbește – oarecum asemănător cu *Brașoveanca* și alte cântece – chiar despre jocul/dansul popular.

În *Groapa*, lumea periferiei Bucureștiului vechi își consuma dramele amestecând sărăcia, mizeria, violența, cu dragostea dubioasă. Citatul pe care îl propunem aparține unui cântec lăutăresc și are valențele unei strigături-avertisment, aluzie transparentă la starea de fapt din triumghiul Bozoncea-Didina-Paraschiv:

„- Ia zi-mi, Mitică, p-ăla: *Aolică, Gică, Gică!* a poruncit. Guristul a chemat pe ălalți aproape și-a început să cânte: «*Aolică, Gică, Gică, De te-oi prinde la gagică, De client o să te pierd, C-un cuțit să te dezmierd, Și-n pământ te-oi înveli, Să te sature de-a iubi...*» Stăpânul pusese ochii pe Paraschiv.” [13]

Reperul următor pentru incursiunea în lumile strigăturii românești aparține de asemenea prozei lui Eugen Barbu; vizăm acum probabil cel mai cunoscut roman național despre fotbal, *Unsprezece*.

„Galeria, condusă de Pantelimon și de Vizante, striga în cor cât se putea de tare:

- Heeeeeei...

picioare, strigă:

(...) în acel moment, galeria, în

- Ruuuuupppp!” [14]

Strigătura a migrat din sat la oraș, de la horă pe stadion. S-a manifestat sub forma sloganurilor, a încurajărilor, dar și ca intimidare, ofensă, provocare. Deși se dorea un roman realist, intervențiile galeriilor din *Unsprezece* par azi (probabil așa au fost percepute și în 1956) naive și artificiale; ochiul cititorului atent, cult, experimentat, recunoaște secvențe tipice literaturii și filmului din sfera propagandistică a comunismului. Cine a fost pe stadion știe care era și este lexicul a ceea ce scandează/se strigă pe acolo.

Mai ales în mediul rural și preponderent în rândul bărbaților a existat și există o propensiune către limbajul violent, scabros, licențios, atât în social, cât și în creația folclorică. După anii '50, acest fenomen s-a intensificat și în mediul urban. A apărut și la oraș expresia „a face strigături”, cu sensul de *a bârfi, a denigra*.

Strigătura nu s-a limitat la circumstanțele competițiilor sportive, ea a ajuns și pe coordonata politică.

„Ole, ole,/ Ceaușescu nu mai e!”

„Noi suntem poporul,/ Jos cu dictatorul!”

Asemănarea primului citat cu strigăturile stadionului este evidentă. Distihurile scandate începând cu decembrie 1989 trebuie situate în antiteză cu lozincile inventate de politrucii și impuse, pe care populația a fost nevoită a le vocifera între 1945 și 1989. Nicolae Ceaușescu nu a fost singurul politician care a beneficiat de batjocura populară; Ion Iliescu, Adrian Năstase, Traian Băsescu și alții au avut parte de invective rimate și ritmate, ce poartă ecourile ironiei lirice sătești pornite din strigătură.

Concluzia scurtului nostru studiu se circumscrie aprecierii valențelor satirico-lirice ale acestei specii înrudite cu epigrama și gluma. Deși au intervenit schimbări la nivel lexical și contextual, au rămas intenția ironică, savoarea comică; iar uneori, înțelepciunea și morala.

## Note finale

- [1] Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Folcloristica*. Vol. I. Editura Saeculum, București, 2008, p. 428
- [2] Ibidem, p. 433
- [3] George Coșbuc, *Elementele literaturii populare*. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1986, p. 52
- [4] Ibidem, p. 55
- [5] *Dicționar de termeni literari*. Mircea Angheliescu, Cristina Ionescu, Gheorghe Lăzărescu. Editura Garamond, București, 1994, p. 225
- [6] Robert Escarpit, *De la sociologia literaturii la teoria comunicării. Studii și eseuri*. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 275
- [7] Constantin Negruzzi, *Negru pe alb*. Editura Litera Internațional București-Chișinău, p. 248
- [8] Ion Creangă, *Povești, povestiri, amintiri*. Editura Eminescu, București, 1987, p. 75
- [9] Ion Creangă, op. cit., p. 146
- [10] Ibidem, p. 147
- [11] Liviu Rebreanu, *Ion*. Editura Eminescu, București, 1980, p. 7
- [12][https://www.google.com/search?q=ciuleandra+versuri&client=opera&hs=9Jz&ei=ZKKAZJGUiaD-7\\_UPTomOsAs&oq=ciuleandra+v&gs\\_lcp=Cgxnd3Mtd2l6LXNlcuAQARgAMgUIABCABDIFCAAQgAQyBQgAEIAEMgYIABAWEB4yBggAEBYQHjIGCAAQFhAeOgoIABBHENYEELADOhIILhDUAhCKBRDIAxCwAxBDGAE6EgguEIofENQCEMgDELADEEMYAToHCAAQigUQQzoFCC4QgARKBAhBGABQgQtYgh5g9CpoBXAAeACAAAYcBiAGHAZIBAzAuMZgBAKABAcABAcgBCtoBBAGBGAg&sclient=gws-wiz-serp#ip=1](https://www.google.com/search?q=ciuleandra+versuri&client=opera&hs=9Jz&ei=ZKKAZJGUiaD-7_UPTomOsAs&oq=ciuleandra+v&gs_lcp=Cgxnd3Mtd2l6LXNlcuAQARgAMgUIABCABDIFCAAQgAQyBQgAEIAEMgYIABAWEB4yBggAEBYQHjIGCAAQFhAeOgoIABBHENYEELADOhIILhDUAhCKBRDIAxCwAxBDGAE6EgguEIofENQCEMgDELADEEMYAToHCAAQigUQQzoFCC4QgARKBAhBGABQgQtYgh5g9CpoBXAAeACAAAYcBiAGHAZIBAzAuMZgBAKABAcABAcgBCtoBBAGBGAg&sclient=gws-wiz-serp#ip=1)
- [13] Eugen Barbu, *Groapa*. Editura 100+1 Gammar, 1997, p. 225
- [14] Eugen Barbu, *Unsprezece*. Editura Sport-Turism, București, 1986, p. 276

## Bibliografie

1. *Dicționar de termeni literari*. Mircea Angheliescu, Cristina Ionescu, Gheorghe Lăzărescu. Editura Garamond, București, 1994
2. Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Folcloristica*. Vol. I. Editura Saeculum, București, 2008
3. George Coșbuc, *Elementele literaturii populare*. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1986
4. Liviu Rebreanu, *Ciuleandra*. Editura Litera Internațional, Chișinău, 2002
5. Silvia Ciubotaru, *Repere ale satirei în lirica populară*. Editura Academiei, București, 1976
6. Robert Escarpit, *De la sociologia literaturii la teoria comunicării. Studii și eseuri*. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980
7. Ruxandra Cesereanu, *Imaginarul violent al românilor*. Editura Humanitas, București, 2003

## Webografie

1. [https://www.google.com/search?q=ciuleandra+versuri&client=opera&hs=9Jz&ei=ZKKAZJGUIaD-7\\_UPtomOsAs&oq=ciuleandra+v&gs\\_lcp=Cgxnd3Mtd2l6LXNlcnAQARgAMgUIABCABDIFCAAQgAQyBQgAEIAEMgYIABAWEB4yBggAEBYQHjIGCAAQFhAeOgoIABBHENYEELADOhIILhDUAhCKBRDIAxCwAxBDGAE6EgguEIoFENQCEMgDELADEEMYAToHCAAQigUQQzoFCC4QgARKBAhBGABQgQtYgh5g9CpoBXAAeACAAAYcBiAGHAZIBAzAuMZgBAKABAcABAcgBCtoBBAgBGAg&scient=gws-wiz-serp#ip=1](https://www.google.com/search?q=ciuleandra+versuri&client=opera&hs=9Jz&ei=ZKKAZJGUIaD-7_UPtomOsAs&oq=ciuleandra+v&gs_lcp=Cgxnd3Mtd2l6LXNlcnAQARgAMgUIABCABDIFCAAQgAQyBQgAEIAEMgYIABAWEB4yBggAEBYQHjIGCAAQFhAeOgoIABBHENYEELADOhIILhDUAhCKBRDIAxCwAxBDGAE6EgguEIoFENQCEMgDELADEEMYAToHCAAQigUQQzoFCC4QgARKBAhBGABQgQtYgh5g9CpoBXAAeACAAAYcBiAGHAZIBAzAuMZgBAKABAcABAcgBCtoBBAgBGAg&scient=gws-wiz-serp#ip=1)

## Corpus

1. Constantin Negruzzi, *Negru pe alb*. Editura Litera Internațional, Chișinău, 1996
2. Ion Creangă, *Povești, povestiri, amintiri*. Editura Eminescu, București, 1987
3. Liviu Rebreanu, *Ion*. Editura Eminescu, București, 1980
4. Eugen Barbu, *Groapa*. Editura 100+1 Gammar, 1997
5. Eugen Barbu, *Unsprezece*. Editura Sport-Turism, București, 1986